

Treimi, numită și „casă de rugăciune” pentru toți credincioșii, cu explicarea pe scurt a obiectelor liturgice cu semnificația lor; și *Cultul divin public*, cu explicarea tuturor Sfintelor Slujbe ce se fac în Biserica Ortodoxă, adică: Sfintele Taine, Ierurgiile, Cele șapte Laude și Sfânta Liturghie. Pentru fiecare slujbă s-au dat răspunsuri clare, pe înțelesul tuturor, pe care trebuie să le cunoască toți creștinii ortodocși. În ce privește explicarea Sfintei Liturghii, care este cununa tuturor slujbelor ce se fac în Biserică, am stăruit mai mult, căutând să explicăm atât ce face preotul în Altar, în fiecare moment liturgic, cât și ce trebuie să facă și cum să se roage creștinii, ca să se unească tainic cu Hristos prin Sfânta Liturghie și să asculte slujbe cu folos, cu evlavie și răbdare. De aceea, am adăugat la urmă acest capitol principal.

Ultimul capitol al acestei cărți îl formează un mic dicționar de cuvinte cu caracter liturgic, pe care l-am adăugat, sperăm cu folos, pentru popularizarea cultului ortodox.

Pentru a avea credincioșii noștri la îndemână o îndrumare creștină mai completă, în viitorul apropiat va apărea și a doua parte a acestei lucrări, intitulată *Călăuză Ortodoxă în familie și societate*. Prin aceasta dorim să venim pe cât posibil în ajutorul fiilor sufletești ai Bisericii noastre, pentru a cunoaște mai bine profunzimea credinței și frumusețea slujbelor ortodoxe, precum și importanța lor în viața Bisericii întemeiate de Iisus Hristos pentru mântuirea lumii.

Cartea de față a fost scrisă cu binecuvântarea și sub îndrumarea Înalt Prea Sfînțitului Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, care a adăugat și un frumos Cuvânt înainte.

În speranța că această carte va contribui la zidirea duhovnicească a celor ce caută pe Hristos, cerem binecuvântarea lui Dumnezeu peste ea și peste poporul nostru dreptmăritor.

Arhimandrit IOANICHIE BĂLAN

SFÂNTA MĂNĂSTIRE SIHĂSTRIA

I. DESPRE BISERICĂ

Ce este Biserica și cine a întemeiat-o?

Biserica este așezământul sfânt întemeiat de Domnul nostru Iisus Hristos, prin întruparea, moartea și învierea Sa, și apoi, desăvârșit, prin pogorârea Sfântului Duh și prin propovăduirea și jertfa Sfinților Apostoli și a urmașilor lor – martiri, episcopi, preoți, diaconi și toți sfinții. Biserica este, deci, obștea tuturor creștinilor care cred în Hristos, care mărturisesc aceeași dreaptă credință în Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt și care ascultă de slujitorii sfințiți rânduiți de Sfinții Apostoli și de urmașii lor.

Cu ce scop a întemeiat Hristos Biserica Sa?

Iată cu ce scop a întemeiat Mântuitorul Hristos Sfânta Biserică:

- Să mărturisească și să apere dreapta credință, pe care a descoperit-o Dumnezeu în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție;
- Să adune și să unească sub acoperământul ei, ca o mamă, toate neamurile care cred în Hristos ca Fiul al lui Dumnezeu;
- Să învețe, să conducă și să sfințească lumea prin Sfânta Evanghelie și prin harul Duhului Sfânt dat Apostolilor și păstorilor Bisericii rânduiți de ei;

– Să mențină pe pământ până la sfârșitul veacurilor Sfânta Liturghie și toate sfintele slujbe de laudă, de mulțumire și de cerere, spre slava Preasfintei Treimi;

– Să mântuiască toată lumea prin dreapta credință în Dumnezeu, prin harul Duhului Sfânt, pe care îl primim în Biserică prin Sfintele Taine, și prin lucrarea faptelor bune.

Ce trebuie să mai știm despre Sfânta Biserică?

Sfântul Apostol Pavel ne învață că Hristos este *Cap al Bisericii*, iar Biserica întemeiată de El este *trupul lui Hristos* (Ef. 1, 22–23). În alt loc Biserica este numită *mireasa lui Hristos* (II Cor. 11, 2), *stâlpul și întărirea adevărului* (I Tim. 3, 15), sau *trupul tainic al Domnului*. Sfinții Părinți, inspirați de Duhul Sfânt, ne învață că *mirele și mireasa*, despre care se vorbește în Cântarea Cântărilor, sunt Hristos și Biserica. Și precum capul are un singur trup și mirele o singură mireasă, așa și Hristos are un singur trup și o singură mireasă, Biserica, numită și „mama noastră cea de obște”, care ne-a născut pe toți prin baia Sfântului Botez și prin celelalte Sfinte Taine. De aceea și Sfântul Ciprian spune: *cine nu are Biserica de mamă, nu poate avea pe Dumnezeu de Tată*.

Deci, chiar dacă oamenii stăpâniți de mândrie și de neascultare s-au dezbinat între ei și s-au depărtat mai mult sau mai puțin de adevărata Biserică întemeiată de Hristos și de Sfinții Apostoli, formând mai multe «biserici», confesiuni, culte și grupări creștine sectare, schismatice și anarhice, nu trebuie să credem că Biserica cea una s-a rupt în mai multe biserici.

Biserica întemeiată de Hristos este dumnezeiască, este una, căci unul este și Hristos, întemeietorul ei, și este veșnică. *Este un trup și un Duh*, o Evanghelie și o Biserică; *un Domn și o credință, un Botez, un Dumnezeu și Tatăl tuturor. Care este peste toate și prin toate și întru toți* (Ef. 4, 4–6).

Este mântuire afară de Biserică?

Nu. Afară de Biserica întemeiată de Hristos nu este mântuire, pentru că nu este episcop, nici preoție, nici Sfintele Taine prin care primim harul mântuirii. Adevărul, care este Hristos, Crucea, Sfânta Evanghelie, harul mântuirii și urmașii

Sfinților Apostoli, adică episcopii și preoții, se află numai în Biserică. Aici este Duhul Sfânt, Botezul, Sfânta Împărtășanie, Preoția, Sfânta Liturghie, bucuria vieții și mântuirea. Aici se află sfinții toți împreună cu Maica Domnului și însuși tronul nevăzut al Preasfintei Treimi.

Cei care au ieșit din sânul Bisericii și s-au lepădat de Tainele ei, de păstoria ei rânduiți de Apostoli, de Cruce, de sfinți, de Sfânta Liturghie și de toate darurile Duhului Sfânt ce izvorăsc din Biserică, aceia s-au lepădat de harul mântuirii, căci au ieșit din corabia Bisericii și din staulul oilor lui Hristos, Mântuitorul și Păstorul nostru cel bun. Ei se pot mântui numai dacă se căiesc și revin în sânul Bisericii. Domnul nostru Iisus Hristos zice: *Pe această piatră – a dreptei credințe – voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui* (Matei 16, 18). Porțile iadului sunt sectele creștine de tot felul care lovesc în unitatea și temelia Bisericii, dar nu o vor putea birui, căci la cârma ei este Însuși Hristos, Mântuitorul lumii.

De ce credem în Biserică?

Pentru că ea ne unește cu Dumnezeu și pentru că în ea se află neîncetat Hristos, Mântuitorul nostru, și Sfântul Duh. De aceea Biserica nu greșește niciodată, fiind „stâlpul și temelia adevărului” (I Tim. 3, 15). Credem în Biserica lui Hristos, căci numai în ea ne putem boteza, pocăi și împărtăși cu Sfintele Taine. Numai în ea ne putem mântui. *Nu este mântuire afară de Biserică*, spune Sfântul Ciprian, pentru că Biserica, numită trupul tainic al lui Hristos, păstrează toate darurile mântuirii.

Care este Biserica cea adevărată?

Biserica cea adevărată este Biserica Ortodoxă, pentru că ea singură are dreapta credință în Dumnezeu. Însuși cuvântul „Ortodoxie”, în limba greacă, înseamnă dreapta credință. Ea singură păstrează neschimbate, fără lipsuri și adăugiri, învățătura și rânduielile Domnului nostru Iisus Hristos, așa cum le-au propovăduit Sfinții Apostoli și cum le-au explicat și fixat în Simbolul de Credință Sfinții Părinți la Sinoadele

ecumenice și locale din primele secole creștine, când toată creștinătatea era una și nedespărțită.

De aceea numai în Biserica Ortodoxă se găsesc mijloace sigure de mântuire.

Prin ce se dovedește concret că Biserica Ortodoxă este cea adevărată?

– Numai Biserica Ortodoxă păstrează învățătura de credință adevărată, întreagă și neschimbată, primită de la Sfinții Apostoli, cuprinsă în Crez sau Simbolul de Credință, așa cum l-au stabilit Sfinții Părinți în primele două Sinoade ecumenice din anii 325 și 381 de la Niceea și Constantinopol. Mai târziu, Biserica de Apus a modificat Crezul (prin adaosul Filioque) și s-a îndepărtat de la Tradiția comună a Sfinților Părinți, atât în ce privește viața sacramentală, cât și forma de conducere a Bisericii (Reforma protestantă și dogmele papale romano-catolice);

– Slujbele în Biserica Ortodoxă sunt și ele recunoscute de toată lumea creștină ca cele mai mistice și mai conforme cu Tradiția Bisericii nedespărțite din primul mileniu. Asceza și postul nu au fost schimbate în Ortodoxie, așa cum s-a întâmplat la catolici și protestanți.

Ce mărturisim în Simbolul Credinței despre Biserică?

În articolul 9 mărturisim că noi, creștinii, credem și întru una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică. O numim «una», pentru că Unul este Hristos, Capul și Întemeietorul ei, și nimeni nu poate să pună altă temelie Bisericii Sale, nici oamenii, nici îngerii. O numim «sfântă», pentru că Biserica este trupul lui Hristos Care a iubit Biserica și S-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfințească, curățind-o prin baia apei prin cuvânt... ca să fie sfântă și fără prihană... (Ef. 5, 23–27).

Biserica lui Hristos este sfântă și pentru că în ea se află harul Duhului Sfânt, Sfânta Evanghelie, Crucea, icoanele, sfintele moaște, Sfântul și Marele Mir, prin care se pecetluiește cel botezat cu pecetea harului Duhului Sfânt, precum și Sfânta Împărtășanie.

Biserica este sfântă și pentru că aici se săvârșește zilnic Sfânta Liturghie, se hirotonesce preoții, se împărtășesc

credincioșii, se botează copiii și, aici, oamenii laudă neîncetat pe Dumnezeu împreună cu sfinții îngeri. În Biserică se află toate harurile mântuirii oamenilor.

Biserica este numită „sobornicească”, adică universală, chemată să cuprindă toată lumea. Mântuitorul a poruncit Apostolilor: *Mergeți, învățați toate neamurile...* (Matei 28, 19). Biserica este sobornicească pentru că are plinătatea Adevărului și a darurilor mântuitoare ale lui Hristos.

Biserica se numește și «apostolică», pentru că a fost organizată și răspândită în lume de Sfinții Apostoli, a căror învățătură neschimbată numai ortodocșii o păstrează până astăzi.

Care sunt membrii Bisericii lui Hristos?

Toți oamenii care sunt botezați în numele Preasfintei Treimi și păstrează neschimbată credința ortodoxă apostolică, atât drepti, cât și păcătoși, sunt membri ai Bisericii lui Hristos. Căci nu este om fără de păcat, iar Hristos Și-a dat viața pentru toți, că *n-au trebuință cei sănătoși de doctor, ci cei bolnavi* (Matei 9, 12). Numai cei ce se leapădă de Dumnezeu – atei, ereticii, sectanții, schismaticii și sinucigașii care s-au rupt de Biserică – nu pot fi membri ai Bisericii și nu ne putem ruga niciodată pentru ei, atât cât sunt în viață, cât și după moarte. Numai dacă se pocăiesc sunt iertați și mântuiți.

Însă Biserica lui Hristos are două feluri de membri: cerești și pământești. Sfinții și îngerii sunt membri ai Bisericii biruitoare din cer, căci au biruit pe diavolul și se află înaintea Preasfintei Treimi. Iar membrii Bisericii luptătoare de pe pământ sunt credincioșii dreptmăritori, care se luptă cu ispitele, cu patimile și cu diavolii pentru a dobândi viața veșnică. Cele două biserici formează una în Hristos, ca și membrii ei care împreună preamăresc pe Dumnezeu. Creștinii laudă pe sfinți și pe îngeri, iar cei din cer se roagă pentru mântuirea celor ce se luptă pe pământ. Iată ce mare este taina Bisericii creștine! Prototipul sau modelul veșnic al Bisericii lui Hristos este însăși unitatea de nepătruns a Preasfintei Treimi. Căci unde este Dumnezeu, acolo este Biserica, acolo este unitatea sfinților, cu a îngerilor și a creștinilor. Acolo este harul Duhului Sfânt și veșnica fericire.

Cine conduce Biserica?

Biserica este condusă nevăzut de Însuși Întemeietorul ei, Domnul nostru Iisus Hristos, Care este „Capul Bisericii”, prin harul Duhului Sfânt care lucrează în Biserică. În chip văzut, Biserica este condusă de ierarhia bisericească, formată din cele trei trepte – diaconi, preoți și episcopi –, care și-au păstrat succesiunea apostolică de la întemeierea Bisericii, fiind hirotoniți de Apostoli prin punerea mâinilor pe capul lor. Ierarhia bisericească își are originea în Însuși Marele Arhiereu Iisus Hristos, Care a sfințit pe Apostoli la Cincizecime, prin trimiterea Duhului Sfânt peste ei în chip de limbi de foc (Fapte 2, 1–4).

Ce trebuie să mai știm despre ierarhia bisericească?

Diaconii, care formează prima treaptă ierarhică în Biserică, sunt hirotoniți de episcopii aleși canonic în fiecare eparhie. Ei singuri nu pot sluji Sfânta Liturghie și nu pot săvârși nici o slujbă bisericească fără preoți și episcopi. Ei îi ajută numai la sfintele slujbe.

Preoții, a doua treaptă a ierarhiei bisericești, sunt hirotoniți de episcopi pentru o anumită biserică sau parohie. Preoții hirotoniți canonic pot săvârși orice sfinte slujbe în parohia rânduită de episcopul locului, afară de hirotonie și sfințiri de biserici. Ei pot spovedi și dezlega păcatele credincioșilor numai cu binecuvântarea episcopului, dacă au fost hirotoniți și hirotesiți canonic duhovnici.

Episcopii, cea mai înaltă treaptă a ierarhiei bisericești, sunt hirotoniți de câte trei episcopi, după ce mai întâi au fost aleși și cercetați canonic de toți episcopii care formează membrii Sfântului Sinod al fiecărei Biserici Ortodoxe locale. Episcopii au ranguri diferite: arhiepiscopi, mitropoliți și patriarhi în fiecare țară ortodoxă, după practica și dreptul canonic ortodox.

În unele țări creștine se află diaconi, preoți și chiar episcopi hirotoniți necanonic de episcopi caterisiți și schismatici. Ei nu pot săvârși în Bisericile Ortodoxe canonice nici un fel de slujbe, pentru că nu li se recunoaște valabilă hirotonia. La fel sunt opriți de cele sfinte, adică de săvârșirea sfintelor

slujbe, toți preoții caterisiți cărora li s-a luat harul pentru grave abateri de la disciplina Bisericii. Caterisirea se face de către episcopul locului, cu aprobarea Sfântului Sinod. Ea poate fi temporară sau pe viață și poate fi ridicată numai de episcopul respectiv și Sfântul Sinod. Orice slujbe și servicii religioase săvârșite de slujitori necanonici, schismatici sau caterisiți nu sunt valide, adică nu au nici o valoare, ca și cum ar fi fost făcute de oameni laici nehirotونيți.

Care este autoritatea supremă a Bisericii Ortodoxe?

Autoritatea supremă a fiecărei Biserici Ortodoxe naționale este Sfântul Sinod local respectiv, adică adunarea tuturor episcopilor ortodocși din fiecare țară. Iar autoritatea supremă a întregii Biserici Ortodoxe este *Sinodul ecumenic* format din episcopii tuturor Bisericilor Ortodoxe. Sinodul ecumenic, adică universal, ca și cel local, adică național, conduce Biserica lui Hristos sub călăuzirea Duhului Sfânt.

Hotărârile Sfântului Sinod trebuie respectate de către toți membrii Bisericii Ortodoxe respective: cler și popor.

Ce trebuie să știm despre episcop?

Episcopul hirotonit canonic reprezintă pe Hristos, iar preoții slujitori reprezintă pe Sfinții Apostoli. De aceea Sfinții Părinți ne învață să ascultăm de episcop ca de Însuși Iisus Hristos, iar de preoți să ascultăm ca de Apostoli (vezi Sfântul Ignatie al Antiohiei, în special).

Episcopul este autoritatea supremă în eparhia sa și nu poate fi Biserică, nici preoție, nici mântuire fără episcopi. Harul Duhului Sfânt primit de episcopi la hirotonie este dat prin succesiune direct de la Sfinții Apostoli și se transmite prin hirotonie la toți preoții prin punerea mâinilor pe capul lor. Însă cei hirotoniți de episcopi caterisiți nu pot fi preoți, căci harul Duhului Sfânt nu vine peste ei, neavând succesiune apostolică sau comuniune deplină cu Biserica.

Care sunt atribuțiile principale ale episcopului?

Episcopul mărturisește și apără până la jertfă dreapta credință în patria sa, prin cuvânt și faptă; conduce pe calea mântuirii turma încredințată lui, formată din preoți, călugări și